

1783

Julius Dengo

Aegna

Boeme ja ballaade

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus

1929

Julius Dengo

A e g n a

Boeeme ja ballaade

Fr. R. Kreuzwaldi
nim. E. Riklik
Raamatuukogu

371.480

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus

1 9 2 9

1712
1714

Geel

17x1144

Fr. R. Kreuzwaldi
nim. E. v. Riiklik
Raamatukogu

400-100

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühifuse trükitoda, Piff tän. 2.

Þúha öö.

1.

Jubedalt jõuluöö saabus.
Tarmukalt tormitseb taewas.
Wesifaar wintsutab merd,
ning joomedel jaguneb jää.
Karile kajakas maabus.
Hülgegi hiilataw pää
kiimeldab kiwide wahel.

Läheneb joomede ahel:
wiirg wahtuwat, walfawat merd.
Juba ta laidugi waewas
ja wõidufalt edasi rühib.
Pillwedest pimeneb taewas,
ning raju on rakjudes rannal,
põlbastab pedaja ladwa,
nõlwakult püstaia pühib.

Seljakul sufeldub paat.
Kaks kalurit wedamas võrku.
— Taat sikutab selisenööri,
poeg aeruga lahastab laineid.
Kuid woog aga wintsutab wööri,
nõtkutab aerusid nõrku
ning müriseb, wuliseb, wingub.

Tuul raginal rahega ringub
ja wihuri wirutab merre.
Läheneb paadile see,
lööb kõrgele jääkülma wee, —
ja taaklis, paat, aerud
ning mõlemad kalurid
tõusewad, waotwad ja kaotwad.

Boeg kuuleb, et kisendab taat.
See appihüüd pole,
kuid südant ta süwimalt sõõb,
sest külmadest keeristest kait
on hüwastijätt läbi õõ.
Nii kustub kui pehastund paat;

hing hääbub kui lainete laif,
ja soolases meres on haud.

Uga noormehe lihaste raud
nii ruttu ei wäsi.
Kõrgele õiendub käsi,
ning eemaldub ajujää rünk.
Uppuja kiristab hambaid
ja kisendab kajaiva karje.
See aga lainete lendatwaid harje
ning meeletut mühinat maha ei suru.
Taewa ja maa wahel kuru
on surmast ja õudusest sünk.

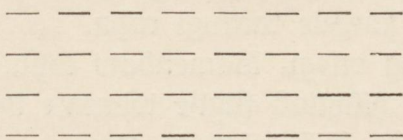
Läbi rahe ja tuiskawa wee
wilgub walgest ja punaselt paak.
Kord kutsjub, kord irwitab see:
— Do, inime, lähedal ime! —
Siis jälle: — Sa lainete saak,
ning ootamas igawik pime. —
Ent lootus on tugevam jõust,
on kangem kui saatuse lõust.

2.

Randküla onnis tats kalurinaist,
 üks wana ja teine on noor,
 ootawad mõlemad mehi.
 Kolde ees asfaldab moor
 — ei tuba weel pühadeks ehi, —
 ning tuhmutwa, tahmutwa lambi ees
 wuriſeb nooriku woff.

Ja ootawad, ootawad naised,
 üks wana ja teine on noor.
 Moor lohutab nooriku mõtteid; —
 see kuuleb waid merd,
 feirab waid undawaid tuuli
 ja woogude winguwaid tõtteid.
 Siis niisutab kuumuwaid huuli
 ja kuulatab süidame werd.

Mühiseb, müriseb maru,
vihiseb afende all.
Süda on raske ja mures,
igatsus lähedal.
Sõtkuja sõtkutab woffi,
ratas käib wurinal.
Kahwatus fehutab wiitwu —
sõtkutaks südame all.
Mühiseb, müriseb maru,
peksab ja fihutab merd.
Südames tuigatab rõõmu,
kuumendab, keevutab werd.
Rõõm on ihule ligi,
kurbus weel lähemal.
Mühiseb, müriseb maru,
vihiseb afende all.

Ukki uks pahwatub walla,
tuul tuisuga kärege tarre,
lööb nooriku riiete alla
ja kustutab kiskuwa tule.
Külm kehutab rinda ja pihta,
külm liikmetes wärioseb.

Ketraja katkestab töö
ning kuulatab wihuri wihta,
ta ümber on pilkane öö,
kuid hingest tal kärioseb
teadmatu, tundmatu tust.
Lööb kõikuma kindlus ja ust,
paar pisarat pesewad särki.
— Silm näinud on saatuse märki.

Ei suletud uks ega süüdatud tuli
too hingele raasugi rahu.
Ning otsegu kaamendaw kahu,
mis häwitab sügise wiimase taimet,
nõnda käib kohutaw aimet
ja kaewerdub nooriku ajus.

Siis tema forraga pingile wajus
ja fisendas lõikawast walust,
mis läbistas ihu
ja uuristas jüdame alust.

— — — — — — — — — —

— — — — — — — — — —

3.

Moor askeldab nooriku juures.
 Ja kostab nüüd säält
 võõrast ning heledat häält, —
 uus kodanik maailmas suures.
 On sündinud kaluripoeg sellel ööl,
 kui jõuluhelk külatab rikaste maju,
 ent merel on raju
 ning surm,
 ja viletsus tapriga võõl
 käib kalurikülades ringi.

Ning rahnude küljes on mees,
 käed kiivisfe kaevanud küüned;
 ta süda ja veri ei ole veel tüüned.
 Kuid taga ja ümber ning ees
 aga kisutavad, rebitavad wood,
 tungitavad suhu ja ninna;

peksawad pööraſed hood,
rõhutiwad rüingaste wastu
weriſeks wõitleja rinna.

Kangestub feha ja raugeneb käſi, —
elu ja waiſt aga weelgi ei wäſi.

Wõiks kustuda, kaduda, minna
ja waibuda wõidetult ſinna,
kuhu äſja läks taat.

— On kaluri elu kui paat,
mille kaarte all meri ja mure.

Meel ſageli kibestub, neab
ja ütleb, et ſure.

Kuid midagi ikka ſind elama weab,
kui noor oled alles,
kui film pole tuhmunud weel
ja rahutus ratsutab weres.

Ja käib ſinu eel
ikka üks lootus ja ihk;
ſu teriwete lihaste kikh
ning rinna ja ruſſiſa rammu
ei luba ſind lõpeta ſammu,

mis tarmufalt edasi wiib.
Nagu wiire wõi kajaka tiib
find lennutab misfi,
et igatsus ihaldab uut
ja tulewat ootama, püüdma;
olgu et lootus jääb pettunult hüüdma:
— eile mis oli, see tänagi on
ja hommegi samane tuur,
ning ainuke tundmatu tee
wast sinule see,
fui elu peab lahkuma kehast
— kest tühi jääb lebama põhku
ning küsimus õudne ja suur
jääb kaamena kõlkuma õhku...

Alki löi murdlaine kõrgele üles,
rahnule kargas ja mürijes alla,
wäsinud, nõrkenud mees temal süles...
Wihiseb wihur, ja tuisf
täristab wihaseid wiisfifid wassa.
Laine lööb kõrgele kummi
ja walfatwalt wuliseb alla.

Pöörane meri on pärinud elu ja laiba.
Maru taob matujetrummi,
vajutab võitleja laugele waiba.

Kuski ehk mängitaks teistsugust pilli,
kuski wast tantšitaks warbadki willi,
ei aimata tormi, ei raju,
sest elule kurdid on,
walule kurdid on
rõngastet kõrivad ja aju.

4.

Randkülas ragiseb raju,
kõendab forstmas ja afende all.
Randkülas hingitseb elu, —
elu ja surm nõnda lähedal.
Naine on pikali pingil,
maimufest silitab käsi,
ometi silmad ja säsi
rändatavad, ristlevad kaugemal.

Maga veel, maimufe, maga,
torm undab afende taga.
Elu ja tormide ringil
piiri ja pidet ei ole.
Surm aga varitseb elu,
surm hiilib südame taga.
Maga veel, maimufe, maga...

Külastab kaluri onni ja ootajat kaht
öösel weel wana ja lombakas majakaawaht.
Kulmudest, habemest raputab lume.
Kahwatu nägu ja wärisew juu,
filmade waade effiw ja tume
otsegu midagi otstiks.
Siis nagu trotsiks
pahiwatab äkki jõuluöö sõnumi:
„Paat tuli randa,
purunenõ, kummuli, lainete kanda.
Ja tõesti ma arwan, et hing
rahu on leidnud mõlemal wiist.
Läbi, jah läbi neil ring,
see maapäälne wiletus, rist...“
Ning wõõras on läinud.

Moor põlwili langeb
ja palwetab Issanda poole.
Wägewa Jumala kanda
ta usaldab mured ja hoole
ning palub, et temagi maapäälse' majal'
wõiks lõpp tulla lähemal ajal.

Ent noorik on kahwatu,
pisarad filmist ei woola,
kurgust ei pahwatu
oiged, ei nutt;
ainult sõrmis näib wärisewo rutt,
kui silitab magawat last.

Siis jõuetult sirutab käed üle pää
ja framplikult kisub end kofku,
sest nõrkenud kehast
käib waluhooq läbi,
kisub ja kanguwab pihaft.
Ning kaluri wiletsas onnis
pehastund pingil on jällegi
wõitlemas elu ja surm.

5.

Taganeb tuisť wast hommiku algel;
tuul nagu natufe puhkab;
laine weel endiselt rannikut tuhkab,
ja wihane käik weel püüüb
ta ladvikul walgel,
mis mühab ja uriseb, rüüüb.
Weel müriseb ajujää ahel.

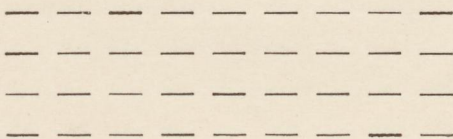
Päitene pilvede wahel
ajuti paljastab näo,
jube ja punane see,
kui sirutab filma
üle roheta wee,
üle walfja ning fahwatatu ilma.

Kaluri onnigi ulatub päikese töö,
pingil näeb kahvatut laipa
ja moori käes karjuvat last.
Ega ta ealeski taipa,
mis oli siin hiljuti wast
õudsel ja pilkasel ööl,
mis saladus warjul on meres,
mis saladus lailawa laine all,
mis hinges ja tarduwas iweres,
kui lõpp oli lähedal.

— — — — —
— — — — —

Moori käes rahuneb laps
ning unne ta suigub.
Wanades filmis ja kätes
weel midagi tuffatub, tuigub;
pisarad pääsetwad walla,
jooksetwad põskedelt alla,
ning otsegu kirikufellad
helinad hinges on hellad.

Maga, mu maimufe, maga.
Torm rahuneb afende taga.
Elu ja tormide ringil
piiri ja pidet ei ole.
Surm aga iwaritseb elu,
surm hiitweldab südame all.
Ema sul lebamas pingil
ja isa on woogude all.
Maga, mu maimufe, maga!
Nälg hoobatab hoonete taga,
ematuid, isatuid wajak.
Nutt näljaga juttu säääl ajab;
waeto iwaritseb pisaraga.
Maga weel, maimufe, maga.

Surm, Elu — need Saatusse sõnnide paar.
Kes tunneb ja teab nende teed?
Kus täna on taewalik saar,
jääb homme ehk walfawad weed,
ja needus käib häwingu kannul.
Ning laps, kes jõuluööil sündis —
kes teab, mida Saatus wast kündis
ta nõrgale elule osaks?

Kuulge wäetima nuufsumistaja!
— Kas häälitjeb hällis jääb
surmale määratud hääb
wõi — Lunastaja?

Rift.

1.

Nägemus.

Alastaid lüfib ajariivi,
faotvad nagu lagled üles,
aga mälestuste jüles
üks neist raske nagu fiivi
— ainja ööga meele jäi.

Mäletan, kuis kaugel saarel
vastu õhtut sumbus taevas,
meri mühas raskes waevas,
laine lafsus uisapäi.
Alfi lajas loode saarel
hullund hüüling üle ivete,
jööstis mornilt ranna ette,
keerles, pöörles paharet.

Hoogu võttis, hooga saabus
marumõll ja õudne skvall,
hulun huilgas pilve all,
laine laine järgi maabus,
peffis vastu kallast wett.

Tuul wiis rannalt walge wahu
lennateles küla taha,
murdis metsa, murdis maha,
rüüsus südametest rahu. —
Mehed merel tormi keerus,
pole jõudnud, tulnud weel.
Kas on saarestiku weerus
wõi on laugel ulguweel?
Mõõlab, mühab, kohab meri.
Lahki löödaks onni uks,
— kuulab ahastades weri,
näriwleb südamete tuks.
Näriwleb, närbub, saatust küsib.
Alga torm waid vastu rüübib,
rüübib — küsijale tumm.

Saabus kesköö, sünt ja pime,
maru metsikumas hoos.
Ilmus taeva, ilmus ime, —
valgus läigateles woos,
lõikus õhe, lõikus lumm:
kisti walla pilwewäraw,
ilmus weretawalt järaw
õudust ennustaja rist.
Ainja hetke helkis wist,
siis ta kadus, tormi hajus.
Jäädwalt südameisse wajas. . .

Teisel päewal leinapühi
peeti rannas mitmes majas, —
lauas õudsetl ase tühi,
ortwufesi toitjaid wajas. . .
Nastaid lüfib ajariwi,
kaowad nagu lagled üles,
aga mälestuste süles
üks neist raske nagu kivi
— ainja õõga meele jäi.

Raewur.

Päewi pillas, reetis raewe,
 pitad pillerkaar ja püha,
 külast külla rändas üha,
 wilistas ja kaewas kaewe.
 Käbe, rõiwult woolimatu,
 oli jündind õneajal,
 loomult uljas, hoolimatu,
 rõõmus laja laulukajal,
 filmis siiras elulust.
 Rändas mööda maid ja radu, —
 laaned, luhad, lepi-padu,
 kõikjal leidis õnekuust.
 — Tundis wett. Ja wesi teda
 juhatas ning näitas seda,
 kus on warjul woolusoon.

Nõnda tõmbus elujoon.
Kõik läks edufalt ja hästi,
toiming toimus nagu kästi,
— kaevas kaevu, andis wett;
andis fogu aastaringi,
fuiwatand ei põud, ei mingi,
tumestand ei muda-fett.

Keda kiidad, keda laidad, —
aga küla kambrid, aidad
õhtul tema lemmikpaik.
Noored naised, neitsid, lejed
kaewurile kallikesed,
palges kiindumuje laik.
Kõiki wõttis, kõigist joobus,
peagi jättis, peagi loobus
— uueks farmiks fuundus fiik.

Lembelt lennutamas liik. —
Tuli üksford walge naine
järwekaldal, ebamaine
(arwas: wefineitsi wiist!).

Suufjed fergelt hilbendafid,
jalad fastes filgendafid,
möödus naerdes faewurist.

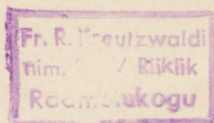
Kaewur läitus, loiwas järgi
mööda wefiheinu märgi,
tundis weetlust fundmatut,
tallas tulidied längu;
algas uljalt julget mängu —
suudles äffi tundmatut.
Chmatusest neid ei filfund,
wihastudes film ei pilfund,
liibus lähemale waid.

Eöbrustufid, föbrufis said.
Neidis pillas neitfi andeid.
Noormees mötlematuid iwandeid
töotas, tuhlas armu tafufis.
— Lubas õnne (mötlematu),
fui ta hülgaufis kallistatu,
peiarlikult petma ajuufis.

Neidis rinnalt atvas järgi,
järgi alt tõi hõbemärgi
— väike walge kaelarist.
Ütles: „Siin on tunnistaja!“
Wisfas wette, filkus kaja.
Wisfas, lahkus kaewurist...

Ununesid öö ja wanded,
neitsi andumus ja anded,
kustus kiindumuse kait.
Teised naised, neitsid, lesed
kaewurile kallikejed,
küla aidas lemmikpaik.
Kõiki wõttis, kõigist joobus,
peagi jättis, peagi loobus
— uueks sarmiks suundus kisk.

Õnne õnnitelew wiisk
lahkus, loobus pikkameisi.
Nüüd ei tunnud teda wesi,
kuiwaks kuiwas kaewat kaew.
Hulkus mööda maid ja radu,

aga kõikjal õnne kadu,
kõikjal kehutamas raetu.

Lõppeks rändas radu wanu,
jõudis jälle järve manu.
Luikas tohe tujajoon:
„Siia kaetwan, wesi ligi,
walgub kaetu ometigi
fergelt leitaw woolusjoon!“

Õöd ja päewad kaetu kaewas,
aga asjata end waewas,
nädalaid nii töötas wist.
Siis ford sügawuse süles
ferkis mälestusse üles
walge neidis, walge rist.
Samal hetkel kohas aga
tume mürin kalda taga,
walla wiskus woolusjoon.
Wiskus kaetu, wiskus hooga,
mattis mehe ainsa wooga, —
woos sääl risti hõbejoon. . .

Uegna.

1.

Loode suunas Wiimsi rannast miili paar,
kus lõpeb Rohuneem ja sinab Soomelaht,
on Eesti põhjapiiril Aegna-saar.
Ta kaldal mängleb waltjas meritwaht,
ning wiires tiirleb metsa kohal,
kus kõnnib süngelt sõdur-tunnitwaht
ja kahurite raudne film
näeb julma und.

Saar-kindlus, hiljuti waid relwastund,
ford oli waitne kalurite küla,
ja räimepüüf ning wõrgufilm
siin olid inimpüüete ning
mõtiffiluste üla.

Nii ruttab ajaratta ring,
saab uuest wana, wanast uus.
Ent sellest saarest rahwa suus
on ekslemas weel mingi
fauge tõsilugu.

2.

Nii rahwas kõneleda teab,
 et mitu, mitu aastasada
 on möödunud sest ajast,
 kui maabus Aegnas üffis wõõras mees.
 Kuid waikima nii paljust peab,
 mis jäljetult jäänd minewikku
 — nii ruttu rohtub muistne rada
 ja Aeg on tumm me ees.
 Waid Aegna-saare lõunarannal,
 kus meri tungib salmestikku,
 on jäänus muistsest wahimajast
 — faks paari kive ridastikku.

Wist oli lõikuskuu,
 kui saabus saarele
 mees, nimega Cordelius Ancyras.
 Käes raske kepp, must riie üll, —
 nii wälimuselt ebasiiras
 ta näis kui munt wõi õpetlane

ivõi ükfinduse sõber muu,
kel hurmaks ranniku idüll.
Kajtu kestmine, ent tõheldane,
käik kerge, teha nõtk ja sale;
noor nägu pügatud
ning kahwatanud pale
ja profil julge, mehelik;
kaks terashalli filma rahutat,
kus ajuti suur atvar pilk nii lapselik
fui wirtwelained wahutud,
ent samas waade külm ja kalg;
ots kõrge; kulmudele kaldutw
pikk hahkjas juuksesalk.

Ja wõõras tühja wahimajja asus,
mis külast eemal, ükfinduses,
kus taapool metsawaihus lasus
ja esivaateks merelaht
ning Dolgrunn — wõimas laintetõke,
kus kõrgele keeb walge waht,
ja eemal Hanzalinna tornid
ning õhtutuled kauged, mornid
fui udus nõialõke.

Mees istus päewi ufjepiidal
 wõi hulкус mööda neeme jäärt,
 käis kalastamas Kumbli taga
 wõi seiras horisoni äärt
 täis hajameelsust, ajus aga
 fees mõte uus kui ääsi riidal
 kuum, kääriv, sulatina-pann,
 — pääs tuli, jalus jääne wann.
 Siis tihti tuppa suundus samm,
 ning käsi süütas küünlatule,
 jääb, kärjitemalt wõttes tule,
 tal walms tundeküllas salm
 wõi wõimuahneid wiipaw walm,
 ehk mõnikord, ei teagi miis,
 sai salmist salwaw epigramm.
 Ent selline ta toodang kõik,
 kui loeks wast preester, nuntsius,
 siis kuuleks ohkeid kruttsifiks:
 „O, *Satanas, Diabolus!*“
 Ta toodang ebastiilne hõik,
 sel süngel ajal wõõraslaps,
 ei wältind huffamõistu sõela,
 ei wältind Kaduwikku õela
 ning meile jääbki tundmataks.

3.

Nii möödus Aegnas nädalaid.
Kuid vaheldust tõi juhtumus!
Kord läänerannal kofku said
kaks inimlast, üks neist Cordelius
ja teine saare lootsi tütar Heid,
— see oli väike nisupäine neid,
kes tuli wiima rannalt paadipurje.
Ei kawatsumi häid, ei kurje
olnd wõõral neidu kõnetades:
paar sõna tavalist — nii ilmast, maast
ja fogemata (nõnda hõlpsalt kuffuw)
üks kergemeelne meelituse laast.

Neid aga waikis. Pälkalt punetades
lõi häbelikult filmad maha
ning nagu kagu kuugatades kuffuw,
ta kadus kärmelt kuusetufa taha.

Mees järgi naeratas
— wist seda kuldset naeru,
mis naerab rändur, sõdur wõõral maal,
nii naerab sõudja hoides paigal aeru,
kui möödub juhuslikult
weetlew filmapaar;
fiis mehe meeltes mängleb wikerkaar
kui kibrutaw ja kerge õlu,
ta teab: ei eales nähtut enam näe,
kuid hetkeline julge wõlu
on hingele nii hää,
nii ütlemata hää...

— — — — —
— — — — —

Wist samal õhtul weel
ta kohtas neidu Lemmikneeme teel.
Mees naeratades astus ligi;
Heid waatas, lapsesilmis pelglik hirm.
Ent sigis tutwus wiimaks kummatigi,
lõi laineid mehe atwameelne uljus,
ning kadus wõõrastus ja ujeduse firm.

— Nii mõnus mõttetuste sõnariivi
ja vestlus vallatleiv kui vaskne fuljus.
Nad läksid valgmaste. Mees vistast kivi,
ja lustiliselt avafilmne vest
lõi üles suuri, väikeid nullikesi.
Ning hämaruses hõljus ferge tuju
nii hambelt herge nagu pettefuju.

Heid, väike lootsi tütar nisupäine,
see saare lembeline laanemeigas,
kes täna ülimeelik, lustiline, reibas
fui mängleiv tuul kesk vaanelisi väinu,
Heid oli mõrsja juba aastat paar.
Suur tugeiv kalur Maar
ta isaga lõid kofku käed
ning vaikes jõid fortli viina,
ja seoti kihlus karesõlmne:
„Siin, tütar, oma peigmeest näed,
sa tema kaasa alandlik
nii kaua, kui su elu pikk,
kas toogu saatust õnne, piina!“
— Nii saare komme igipõlvne:

pead armastama, armasta!
Ning naine (mehe omadus ja aare)
peab küllaldaselt siigitama saare,
kuft meri neelab igal aastal mehi
just nagu muinasjutu sarvifloom.
Kalk käst ja jäädus ühendamas kehi,
— neid paaritati nagu kastvutarja.
Ei tulvand tõrkfus siiski meeltesarja,
sest harjumus on teine ijeloom.

Heid habras, walge neid,
kes tallas fergemeelselt saareteid,
ei nurisenuid isa tahte vastu.
Kuid täna julges siiski sammu astu,
mis pole kombelik ja sobitv talle,
ta siirdus saare kombineist kaugemalle
ja edvistas nüüd võõra mehega.

Kuid ta on laps,
kes mängib, hullab, naerab
ja elutõde aimab ähmaselt,
noor warblane, kes nopib kesalt kaerad,

ei mõtle homse-muret rähmaselt.
Sest ta on laps,
näeb muinasjuttu meres,
kus teistele waid tähtis kalasaak;
näeb hõbehelmeid õhtupilwe weres,
kui kardab kalur: tormis murdub taak.
Heid weel on laps,
kõik talle kuldne lelu,
kõik rõõm ja mäng; wõib-olla kurwastelu
waid reetlik mängufanni murd.
Laps wassatust ja naeru ihkab
ning waistuliselt kõike seda wihkab,
kus kummitamas kaame elufurd.

4.

Nüüd wõõras kohtas igapäewa neidu
 tsest kuusemetsa wilbet wabadust,
 noid hetki ihales kui kallisleidu
 mald eluwoolu sügawa.

Ning tihti imetlesid tahefesi
 nad sügiswaise mere atwarust.

— Nii suur ja nuffer Soomelahe wefi
 tsest mihtlikuisi päitse wiimseid kiiri,
 see nukrus magus hiilib hiljutefi
 ja kisub hingest harda pisara.

Eht jälle hullasid nad nagu lapsed rannal,
 suur kiwi meres nende asupaik.

Eõi mängul walla neiu juuksepannal,
 — wiht kuldseid narmaid nagu meriwaiik.

Ah, kuldseid palmikuid, kes iial näinud!

— Neist helgub, heldub mehe meel;
 kel soontes mehetveri, pole mööda läinud
 neist hoomamata eales weel...

Siis päewa kolm ford sadas ränka wihma
ja Hülgefaril hüples hullund woog.
Meeft tabas kodus lugemise hoog,
ta aju piitsutasid miljon mõtterihma, —
sääl tundus, kuidas saamiswalu kihkab,
ja nagu seppa säästab lõõmatu ääs,
nii kutsus looming — walust wäljapääs.
Sel ajal tundis Heid, et sõbra seltsi ihtab,
kolm päewa olid pikad nagu surm,
— noor lapsemeel ei mõista weel, mis hurm
on olla enesega palest palge,
ning üffiolu, igawust ta wihtab.

Heid õhtul wälja läks. Läts läbi jalust.
Wiim tuiskas näkku, pekksis metjaalust,
ja lõunarannal mühas raju.
Sääl wilkus üffit tuli läbi saju.
Heid leewendus, ja jüda tuikas taja;
õnn suur ja seni tundmatu ning uus
ta hinge hooitas, kaswas alataja
ning fogu olemuse wassutas;
ja liikus lembe sõna neilsi suus,

mis elu uude suunda kallutas,
 — juur mõiste armastus sai teatavaks.
 Heid jooksis kärmelt wahimaja poole,
 ei sundind jüda sammu peatawaks, —
 uus tunne tulwab werre uusi woole,
 neil esmafordseil fiiras awalduus.
 Ta tahtis näha hetkel püsimatul
 meest, kelle filmis, hinges atvarus,
 kel lapsemeelne rõõm ja eluküllas uljus
 ning rohket naeru nagu meres wett.
 — Siin saarel uudne õnnitelew juljus,
 käib elu kõledalt kui ankrufett,
 ei õnne küsijal, ei küsimatul,
 ning roosterähmast rääme elusett.

Nii õnnest joobunud ta astus sisse,
 noor nägu õhetaw ja ilmes õilis jära.
 Mees istus laua taga kummargil,
 ta oli süüwind lugemisse;
 siis tõstis filmad, waade kaugele ära
 ja kulmul kortsud mõtteist pinetwil.
 Ei tulnud esmalt rõõm,

ei sõlmind sooja siset.

Nad istusid — kaks tumma mõõgapidet,
waid foldes mängles herge tulelõõm.

Siis neidu waldas pettumus ja nukrus,
fui oleks faktend kallis aare nukrus,
ning südant rõhus raskus sügisrõõste,
äng hinge hoowas nagu ohutaja
ja pisar laanis lapselikku põõste,
— nutt naise leebe lohutaja.

Nüüd märkas mees, et oluforras süüdi;
et häwitanud teise kuldse müüdi
ja esmakordse õilmitsuse keelas.
Kuid kessel suilas sõna, mõistus nõtk ja meelas
ning seljataga jada seiklust wast,
sel ferge kahandada naise nuttu,
weel fergem lohutada tütarlast.
Ning peagi kurbus kadus uttu,
tust muutus tundmusile aeruks
ja pisar puhkes õilsaks naeruks.
Heid jurus mehe ligi keha, pää
ning tundis, kuis on olla õnnelik ja hää.

Ent naise lähedus, ta ihu soojus, —
 fes poleks tunnud aardeid jellaseid?
 Kui õrna naha all ja tunned iweretufjet
 ning hingab üles-alla habras rind,
 ja hälwitawad hunnitumalt sind
 wööfumerusest wiitwad jalauksed,
 kus laienemas aimad puusajooni,
 ning niue nõtkelt sääreks firgub; —
 siis tunned endas werd,
 mis woolab piki sooni
 ja süda tormitseb kui tuhat merd,
 siis meeltes maa ja taewas ühineb,
 suur Loodus ainjaks hümniks wirgub
 ja maine asfus tühineb. . .

— — — — —
 — — — — —

Ning wahimajast wastu hommikut läks Heid,
 läks naeratades mööda metsjalust
 sel õõsel naiseks saanud wäike neid,
 pääs uim ja uudne mõiste õnnest, walust.

5.

Veel möödus Aegnas armuõid,
 päew järgneiw lijas joobumust.
 Suur Loodus, kes ja ihu löid
 ja meheks, naieks eritasid,
 ja kiindumuse teritasid,
 mis iweres iwhkab loobumust,
 löid hinge helli helinaid
 (need süleluse aseaineks,
 kui kihk on kehas jäänud faineks),
 et noorusläide muutuks õleeks,
 mis laffamatult tahest otjast põleeks.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Kord pääle mihtlipäetwa külas joodi;
suur õllefann käis ringi meeste seas.

Eõi humal walla keeled, julgus tuias peas
ning elawamaks ergus paadund waim.

Ei tea, kust naiste kõrwu uudis toodi,
et äkki mitmel keelel liikus laim:

— Näe, lootsitütar Heid käib wõõra majas. . .

— Ei tea, mis kihu teda sinna ajas. . .

— Ja sagedasti koos nad kahetesi. . .

— Meid keegi piilund salakesi
ja näinud sülelusi metsa all. . .

— Oi, küürioleisson, Seesu-tall,
on raisus kihlatu, on raisus Maari pruut!

Noor kalur kuulatas, ei uskund naiste juud.
Kuid poiste hulgast kostis wihje fama
ning lisaks mõni märkus riitwatu.

See pani Maari jahmatama,
ja nagu ankur hiitwatu

ta mõte kõlkus alul siia, sinna.

Üks irvihammas aga hüüdis ninna:

„Eks täna õhtulgi ju mõrsjaga ta hulla,
— Heid oleks võinud muidu siia tulla!“

Maar fargas püsti, tormas õue,
film iwereft punetas ja käsi tõmbus vihast,
farm, furi kiitvõus terkis põue,
käis õudne värin läbi mehe kehast
ja hammas kiristades vastu hammast löi.
See tunne Maari lootsi majja tõi,
sääli jüngelt küsis: „Kus on Heid?“
Ning vastati: „Wist kõnnib külalaid.
Kas joodul neidudega põlnud ta?“

Nüüd oli kerge tõde aimata.
Ning mõõga seinalt haaras Maar
— see oli raske rootsi rauast relv.
Läks välja, kortjus kulmukaar
ning kibra kistud mõtte-elv,
see ihkas kiitvõusele kurja taju
— ei muidu hing saa asu,
ei saa asu. . .

Kuu seisib kõrgel Hansalinna kohal,
kaks sarve püsti nagu raudne rinnus.
Suur mustjas meri hiilis kalda taga,
ja nagu ahwardusi helkis laine innus.
Mets tumm ja vaikne seisib paigal aga,
ta wari süübus enda sügawikku.
Kuid üsna kalda ääres mööda teed
kaks inimkogu käisid lähestikku
(wist aimate, kes olid need).
Neid waatas uneledes pilwefette,
mees laulis tasafesi omaette:

Ma ootasin sind,
kui jaabus õhtu hämar.
Mu tuba tühi sinuta.

Su waikunud lind,
jääb vaikseks külatänav.
Do, käsi mulle siruta!

On läbistand õõ
nii mitu hingerada,
nii mitu walmind süleluf.

On wallandand wöö
tung fuumalt armastada.
Oo, kiitkem elu ülewust!

Kuid kurbuse taim
mu hinge juurdub aewa,
kus tuhat, tuhat küsimust.

Ning jaatuse waim
wiist karile wiib laewa,
ei ole õnnel püsiwust. . .

— — — — —
— — — — —

Siis äkki metsast jõostis Maar,
ning kiljatades pages Heid.
Nüüd õhus helkis relwa kaar,
ja laulja juunas langes löök.
Mees wilkalt wiskus mõõga eest,
ta mustast kepist kargas teras,
relw reipalt relwa wastu heras,
ja mehe wastu seisis mees.
Taas ründas Maari raske löök.

Ent teras terase lōi eest
ja liiwa langes lōōgi lōpp.
Siis järgnes wōōdra nōtke jōōst —
kōis karjatus ja korin lābi oōst,
ning kalur lebas liiwal selili,
lai rind kuupaistel hooivas sooja werd,
ja tardund film, mis kaua seirand merd,
nūūd elutumalt sihtis kaugeid radu,
kust wastu haigutab suur tume K a d u
ning kōige hingitjewa lōpp.

— — — — —
— — — — —

Weel samal oōl jōi tühjaks wahimaja,
ning pages üle saare raja
see tundmatu ja wōōdras mees,
ei tahtnud roima taju kanda.
Ta oōsel jōudis Wiimsi randa,
lai atwar ilm tal jälle ees.

7.

Lõdi hommik taeiva tinasse
 ja vesifaare käänas tuule.
 Läks päike pilvetinasse,
 sünt-mõrkjalt mühas metjahari
 ning kaader karjus Kumbli karil
 — see tormieelne tuntud luule.

Ent külas fahas äreiv rutt.
 Sääl teati juba õigest roimast
 ja teati ka, et kuulujutt,
 mis liikus eile jubil ringi,
 ei ole väljamõeldis mingi,
 waid tõesti teostund surmapatt.
 — Heid rüüwetanud mõrsjasärgi,
 Heid pole kartnud Sumalat,
 lõdi saare essu häbimärgi,
 ei häbenenud ilma ees,
 — ta roima läbi langes mees.

Heid istus saare kohtupingil,
ta ümber süüdistuste võõ,
ei armu, halastust sel ringil
— see süinge aja õudne õõ.
Ta vastas küsimuse mõne
— ei kartust näos, ei saamatust.
Siis algas süüdistusekõne,
mis loeti Pühast Raamatust,
kus oli kirjutatud nõnda,
et hukkuma peab kihlatu,
kes magatab meest võõrast mõnda, —
ta surmas, elus hüljatu.

Ei hirmutanud lapsesilmi
farm kohtuotsus — inimhukk.
Last kaugel hooivas elulaine,
näis ümbrus kõik nii ebamaine,
sest meel ja mõte kaugel jäält.
Ta seiras taevast kärmeid pilvi
ja kuulas merelt torni häält.
Tal meeles mölgub õnnetäraiv,
rõõm üllas, armastusest järeiv.

— Kas mälestus nii ruttu kaugel,
mis südamele lähedal! —
Kui üks on vaba taeva all,
mis sest, et teise küünal raugel.
Laps pole õppind tundma elu,
weel vähem tunneb surma ta; —
kõik tänapäev ja oleskelu
ning weetleb elamuste hurm,
ta vahenditult võtab kõike,
tal tundmus määrab elulõike,
mis ütleb talle sõna „surm“!

8.

Ja jääb, kus oli vahitare,
 waid õhtul ümber aherware
 weel keerles, ringles kerge suits.
 Karm otjus oli wiidud läbi,
 et nõnda kustuks saare häbi,
 ning „patupeja“ tuleriit
 wiis noore elu ära siit.
 Suits hingitseb, ja tulease
 weel hõõgub kuumust nagu hing,
 mis jättis elu lühildase,
 mis hiljuti weel õnnest tiin,
 nii ruttu lõppes maine ring.
 Ent peagi tuhas tuli kustub,
 suits lahtub, tulease mustub
 ning kõik jääb waikeks, jääseks siin.
 Nii kustub elu, surm ja walu,
 jääb järgi unaruse talu,
 suur tume mõiste Sga wiik...

Kolm päewa festis wiim ja maru,
murdlaine wiiffles ranna eel.
Saar oli sünt ja rõõmutwõõtras,
nii nagu saarerahwa meel.
Siin rufus, rõhus õudne tõde:
— surm, elu inimlaste mäng.
Dulm fissetunne rõõwib asu,
roim jäigalt nõuab roima taju
ning wõimatuks jaab rahujäng.
Ja tormiöödel Aegna rannal
käis kummitamas wiirastus.
— Noort neidu, lahti juukjepannal,
nii mitmed nägid merewoos,
wõi tõusmas metsast tormihoos
ning jõudmas mööda taeawaalust,
wõi leiti nutmas kuufesalust,
— nii nähti saarel nägemust, —
see wiimne nuffer tunnistaja,
nõrk elutule hääbutu faja. . .

— — — — —
— — — — —

Mees võõras väiksest vahimajast
 — kes jeda teab, mis temast sai?
 Ilm võimaluste varaidaks,
 ilm seislufile suur ja lai.
 Võib-olla mõnel helgel pilgul
 ehk meele tuli Megna-saar,
 siis naeratas vist jeda kuldset naeru,
 mis naerab rändur, sõdur võõral maal,
 nii naerab sõudja hoides paigal aeru,
 kui möödub juhuslikult
 weetlev filmapaar,
 kui satub seislufile naise võlu; —
 siis mehe meeltes mänglev wiferkaar
 kui kobrutav ja ferge õlu,
 ta teab: ei eales nähtut enam näe,
 kuid hetkeline julge võlu
 on hingele nii hää,
 nii ütlemata hää.

Sífu.

	Lhf.
Þúha öö	5
Ríft: 1. Nágeivus	27
2. Kaevur	30
Alegna	35

Julius Dengo't ilmunud:

Döpäew. Luuletused. 1921.

Tahfuna. Luuletused ja poeem „Sooniku Simmu“. 1926.

Ule Atlandi. Sutustus kuunarist, kaheksast mehest ja
wäikest poisist. 1928.

Negna. Poeme ja ballaade. 1929.

371.480

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

Z-201374